

Tone Peršak

Živ ali mrtev!*

Vaclav Havel (Ponovna definicija Zahoda, Delo, 3. oktobra 2001): "Čas dominacije belopoltega človeka, naj bo Evropejca, Američana ali kristjana, nad svetom se je iztekel. Začenja se novo obdobje in naša dolžnost je spoštovati druge in delati z roko v roki za dobro vseh."

Med enim izmed svojih prvih javnih nastopov po krvavem torku v New Yorku je predsednik ZDA George Bush izjavil, da zahteva oziroma pričakuje izročitev šejka Osame bin Ladna; "živega ali mrtvega", kot se je povsem nedvoumno izrazil. Ta *urbi et orbi* razglašena tiralica po eni strani najbrž vsaj vse ljubitelje filma spominja na enega nekoč najuspešnejših filmskih žanrov in zategadelj gotovo na marsikaterega izmed njih deluje nekako manj resno ali morda celo simpatično. Po drugi strani pa ta retorični spodrseljaj, ki so ga spremljala številna enako nedvoumna zagotovila o dosledni uveljavitvi starozaveznega načela "zob za zob in glavo za glavo", vzbuja tudi številne pomisleke. To so kajpak zaznala tudi vsa javna občila, ki so ravno zato skušala razbremeniti zagatno vzdušje z blago ironičnimi komentarji, češ da se predsedniku ZDA pač pozna, da prihaja iz Teksasa, in da je potemtakem potrebno njegovo izjavo vsaj do neke mere pripisati vplivu lokalne tradicije, kar je že spet delovalo nekoliko razbremenjujoče. A ne glede na to, zahteve po maščevanju, napovedi dolge in neizprosne vojne ter pozivi, naj

* Ta zapis je po dogovoru z glavnim urednikom Sodobnosti, gospodom Evaldom Flisarjem, bil napisan v dneh pred napadom ZDA in Velike Britanije na Afganistan. Prav na dan napada sem podpisani še popravljaj tipkarske napake, slišal za napad in se kajpak moral vprašati, ali naj ga prilagodim novim okoliščinam ali pa naj ga morda niti ne oddam. Odločil sem se, naj ostane tak, kot je bil napisan še pred napadom.

države, ki so doslej dajale zatočišče in celo nudile pomoč skupinam teroristov, te teroriste nemudoma izročijo ZDA, ker bodo drugače deležne hude kazni, preprosto ne delujejo ravno civilizirano. Ta ocena je toliko pomembnejša, ker je v številnih izjavah politikov, ki podpirajo ameriški načrt in se tudi sami izrekajo za udeležbo v napovedani vojni proti teroristom in njihovim zaščitnikom, obramba zahodne civilizacije (gre za t. i. demokratični in civilizirani Zahod), ki da jo je potrebno ubraniti pred barbarstvom (v tem primeru gre za teroriste in za po večini muslimanske države, ki jih domnevno ščitijo), tako rekoč glavni argument za začetek nove "križarske vojne", kot se je mimogrede že spet vsaj enkrat zareklo predsedniku Bushu. Ta delitev na "civilizirani" in "demokratični" del sveta, katerega osnovna vrednota naj bi bil predvsem svobodni posameznik, in na drugi, "manj civilizirani" ali celo "necivilizirani" del, ki ne zmora prave demokracije in ne postavlja na svoje oltarje svobodnega posameznika, demokracije zahodnega tipa in z njo skladnega tržnega gospodarstva ter globalizacije, je potemtakem ključna predpostavka dogajanj, ki nas pretresajo v zadnjih tednih. In o tej predpostavki oziroma o delitvi držav ali nacij oziroma narodov na civilizirane, razvite in demokratične in na manj civilizirane, manj razvite in tudi manj demokratične ali celo nedemokratične govorijo in jo kot motiv za svoje ravnanje, denimo tudi za prizadevanje Slovenije za vključitev v Nato, prikazujejo tudi nekateri najpomembnejši slovenski politiki.

Seveda pa ti pomisleki, naj to poudarim že v začetku tega pisanja, niso v nikakršnem nasprotju s pretresenostjo, s katero smo verjetno vsi spremljali prenos grozljive morije in razstrelitve dveh simbolov globalizacije, ki sta bila hkrati tudi zelo učinkovita izraza ameriškega pogleda na svet. Ljudem, ki so zgoreli, se zadušili v dimu, umrli ob rušenju veličastnih nebotičnikov ali v obupu poskakali skozi okna sto in več metrov nad asfaltno džunglo, ter njihovim svojcem smo dolžni vse sočutje, kar ga zmoremo. Enako velja za potnike in posadke ugrabljenih letal, ki so jih teroristi usmerili v oba nebotičnika oziroma v zgradbo obrambnega ministrstva ZDA v Washingtonu, četudi si težko vsaj za silo predstavljamo občutke groze, strahu in nemočne jeze potnikov v ugrabljenih letalih, ki so vsaj nekaj zadnjih trenutkov svojega življenja vedeli, kaj jih čaka. A vsa ta žalost in sočutje nas ne odvezujeta od tega, da zelo resno premislimo in razčlenimo, zakaj se je to moralo zgoditi. In še pomembneje

se zdi, da o tem z vso resnostjo razmislijo najvišji voditelji vodilne svetovne velesile in se ne pustijo zapeljati svoji jezi in želji po maščevanju, četudi sta tako jeza kot želja po maščevanju povsem človeški in tudi razumljivi. Toda ena najbistvenejših in najnujnejših potreb v teh tednih je gotovo neodložljiva potreba po tem, da se Američani, tako državljani kot njihovi voditelji, nadvse resno vprašajo, zakaj se jim to dogaja in zakaj ravno njim. Odgovori, ki jih je bilo mogoče doslej slišati v ocenah, da gre za strahopetce, za verske fanatike, za nekakšne zarotnike, ki so kot manipulatorji lutk iz ozadja izkoristili verski fanatizem skrajnežev, ki jih niti nagon po samoohranitvi ne more ustaviti, so nezadostni in prav nič ne prispevajo k iskanju rešitev, ki bi nam zagotavljale mir in omogočale vero ter zaupanje v prihodnost.

Namesto tega iz dneva v dan poslušamo ocene, da gre za barbarsko dejanje, uperjeno zoper zahodno civilizacijo, ki da predstavlja nevprašljivi in največji možni dosežek človeštva in vrhunec razvoja, in da se je na napad preprosto potrebno odzvati z vsemi sredstvi, s katerimi civilizirani Zahod razpolaga, da bi se tako civilizacija zaščitila ali z drugimi besedami naredila red na svetu. Članice OZN so soglasno sprejele trenutku in glavnemu porabniku (ZDA) primerno definicijo terorizma in v bistvu pristale na zahteve po dokončnem obračunu s terorizmom ter tako posredno priznale ZDA legitimnost njihove odločitve za morebitni napad na domnevne zaščitnike terorizma. S kolikšno mero tesnobe ali morda tudi s figami v žepih so to storile vsaj nekatere izmed njih, ne vemo. Dokler ostajamo na ravni političnega razmisleka, lahko domnevamo, da so zlasti nekatere muslimanske države in morda še katera izmed drugih azijskih in afriških držav to storile predvsem zato, da ne bi z morebitnimi sitnimi vprašanji in pomisleki še dodatno razjarile ranjenega leva in tako pospešile kakšnega njegovega nepremišljenega dejanja. Svet se je tako vsaj na prvi pogled poenotil in sprejel ameriško razlago srhljivih dogodkov v New Yorku in Washingtonu, hkrati s tem pa tudi ameriško razlago terorizma in razlogov zanj ter tako posredno tudi ameriško razlago političnih razmer v svetu, odnosov med Vzhodom in Zahodom in navsezadnje tudi ameriško razlago razlogov za politične odločitve ZDA in ravnanje ZDA kot vodilne svetovne velesile. Po tej plati bi potemtakem celo lahko rekli, da je "krvavi torek" vsaj na politični ravni utrdil politični položaj ZDA v svetu in še dodatno učvrstil njihovo vodilno vlogo. Seveda pa pri tem

ne smemo spregledati drugih posledic "krvavega torca", ki posredno tudi vplivajo na politično razsežnost dogodkov; mislim na negativne posledice na področju gospodarstva, na nesporne slabe učinke na področju človekovih pravic in svoboščin in ne nazadnje na stopnjevanje medrasne in mednarodne nestrpnosti v ZDA in tudi drugod po svetu. Prav gotovo ne kaže spregledati tudi tega, da so in še bodo pretresenost in ogorčenost sveta ob krvavem udarcu v ZDA izkoristile tudi oblasti v nekaterih drugih državah kot priložnost za obračune s svojimi "notranjimi sovražniki", kot prva in najopaznejša med njimi Rusija, ki računa, da bo imela poslej veliko preostajajoče roke in da bo deležna veliko večjega razumevanja za svoje obračunavanje s Čečeni. Vsaj do neke mere se zdi, da utegne na podoben način poskusiti izkoristiti to vzdušje tudi Anglija v zvezi s "teroristi" v Severni Irski in da je morda ravno zato najglasnejši zagovornik spopada s terorizmom ravno angleški laburistični premier Tony Blair. Kako drugače razumeti nekoliko presenetljivo ostrino mnenj in odločna zagotovila laburističnega predsednika angleške vlade, da bo Anglija neposredno pomagala ZDA v spopadih s teroristi in njihovimi domnevnimi zaščitniki? V skladu s prej omenjeno delitvijo držav in narodov na civilizirane, razvite in demokratične in one druge, ki vse to niso, se po enajstem septembru oblikuje in vedno bolj čvrsto povezuje tako imenovana protiteroristična koalicija, pri čemer preprosto ni mogoče prezreti, da se v to koalicijo združujejo skoraj izključno države, v katerih prevladujejo in vladajo belci in ki spadajo po večini v t. i. krščanski svet. Ta rasna in verska določenost te koalicije bode v oči, kajti če ta dejstva povežemo z omenjenimi utemeljitvami nadaljnjega obstoja Nata in prizadevanj Slovenije in še vrste drugih evropskih držav za vključitev vanj, se pač ni mogoče otresti vtisa, da gre vendarle za precej več kot le za obračun s terorizmom. Za takšno videnje navsezadnje pričča tudi silovitost odziva na dogodke, ki so se zgodili 11. septembra. Seveda je res, da so bile posledice napada srhljive, vendar se je v zadnjih letih in desetletjih zgodilo že marsikaj, kar je mogoče primerjati s "krvavim torkom" v ZDA, in vendar odziv na takšne dogodke še nikoli ni bil tako silovit in usklajen.

"Krvavi terek" v New Yorku, ko sta se zrušila dva nebotičnika, ki sta simbolizirala novi svet zmagovite globalizacije, naj bi spremenil svet do temeljev. To so, kot vse kaže, želeli teroristi, ki so usmerili ugrabljeni letali v nebotičnika, in to

želijo tudi ZDA s predsednikom Bushem na čelu kot vodilna sila protiteroristične koalicije, ki naj bi prav kmalu začela vojno, kakršne še ni bilo. Ta dan je pravzaprav celo koristil Američanom, saj je kot rečeno utrdil njihov položaj na čelu koalicije zahodnih držav, ki naj bi jih odlikovale demokratičnost, civiliziranost, pripadnost idejam globalizacije in globalnega tržnega gospodarstva ter dokončna uveljavitev idej o človeku kot absolutnem gospodarju sveta, ki s tem svetom (z živo in neživo naravo vred) lahko svobodno razpolaga. Pozabljena je vsa zgodovina, vključno z iztrebljanjem Indijancev in vietnamsko vojno. O brezobzirnem uničevanju deževnega pragozda ob Amazonki, kjer hrumeči stroji in drvarji v službi predvsem ameriških multinacionalk vsako leto mimogrede posekajo tudi kakšno še neznano pleme, nekaj časa pač ne bomo več govorili. Razglabljanja o onesnaževanju ozračja in spornem ameriškem stališču, da ne bodo zahtevale, naj ameriška industrija v skladu s kjotskim sporazumom zmanjša emisije toplogrednih plinov, ker bi tako ogrozile dominacijo ameriškega gospodarstva v svetu, so odložena v nejasno prihodnost, četudi se lahko z vso resnostjo vprašamo, ali svet res bolj ogrožajo teroristi Osama bin Ladna ali vse bolj alarmantne klimatske spremembe. Svet se v teh dneh vrti v drugo smer. Ali bodo Američani končno potisnili talibane na kolena in izsilili izročitev Osame bin Ladna ali pa bodo pred tem res še zbombardirali afganistanske skale in puščave ter oborožili protitalibansko opozicijo in jo izurili za obračun s talibani, niti ni ključno vprašanje. Kajti obračun z Osamo bin Ladnom in talibani ni končni cilj, kakor tudi skrajno domiselni in precizni, vendar hkrati tudi skrajno brezobzirni napad na oba nebotičnika v New Yorku in obrambno ministrstvo v Washingtonu ni resnični razlog za vse, kar se bo zgodilo v naslednjih tednih, mesecih in letih. Retorika, ki spremlja priprave na obračun s teroristi in t. i. malopridnimi državami, nas nenehno opozarja, da gre pri tem za veliko več in da je "krvavi torek", če smo nekoliko cinični, morda celo do neke mere dobrodošel ali vsaj navdse ustrezen povod za začetek obsežnih in daljnosežnih aktivnosti za radikalno preureditev sveta in tudi za spremembe, ki bodo zelo občutno omejile tudi pravice in svoboščine vseh ljudi na svetu, tudi vseh nas, ki živimo v državah članicah te koalicije. O tovrstnih posledicah nas javna občila že obveščajo.

Opozarjam na to, da ZDA in njihovi somišljeniki brez dvoma napovedujejo vojno oziroma spopad civilizacij oziroma obračun zahodne, po njihovem mnenju edine prave in tako

rekoč izvoljene civilizacije z manjvredno ali celo barbarsko civilizacijo (četudi je oznaka barbarska civilizacija svojevrstni nesmisel). Zelo veliko tovrstnih razlag in utemeljitev bližajočega se obračuna in delitve sveta na dobre, lepe in pravilno misleče na eni strani ter zle, grde in v zmoti živeče in zato manjvredne na drugi strani smo slišali v zadnjih tednih. Žal tudi v Sloveniji. Res je, da je bilo pri tem marsikomu nerodno, kadar je kak njegov politični prijatelj le preveč neposredno povedal, kaj misli, in res je, da so se številni izpostavljeni zahodni politiki po eni strani zelo trudili, da bi prepričali javnost, da ne gre za obračun z islamom ali Vzhodom v celoti in da torej ne gre za versko vojno ali kaj podobnega. A res je tudi, da ravno nenehno omenjanje razlike med civilizacijami in obračuna z barbarstvom ostaja rdeča nit vseh razprav o pripravah na spopad. Kakršen koli že bo ta spopad ali vojna, vsekakor velja pritrditi tistim, ki napovedujejo, da bo boj dolg in do skrajnosti izčrpavajoč ter hkrati do skrajnosti krut. Vojne te vrste, pri čemer sploh ni pomembno, ali bo res šlo za vojno v tradicionalnem pomenu besede (napad vojske ene države na ozemlju druge države itd.), so praviloma totalne, kajti njihov cilj je popoln zlom ali celo popolno fizično uničenje nasprotnika. Tehnološki napredek in posledično vse bolj zmogljiva orožja pa omogočajo, da je vojna vedno bolj okrutna, da so njene glavne in najštevilnejše žrtve civilisti in da vojska sistematično uničuje tudi gospodarstvo, zemljišča in morda celo vode in ozračje nad ozemljem nasprotnika. Zato, kot rečeno, niti ni pomembno, ali bodo Američani res neposredno s tanki in pehoto in ne le s svojimi letali napadli, denimo, Afganistan. Še hujši bo učinek, če se bodo tudi v Afganistanu med seboj pobijali in iztrebljali sami Afganistanci, ki jih bodo urili in oboroževali po eni strani Američani in njihovi zavezniki in po drugi strani morda tudi bogati Arabci ali vsaj režimi iz t. i. malopridnih držav. Dejstvo je, da so ravno vojne te vrste, torej vojne, katerih dejanski razlogi so rasizem, verska nestrpnost ali celo res samo civilizacijske in kulturne razlike ter iz njih izhajajoča nestrpnost, najhujše in najbolj obžalovanja vredne. Žal nas zgodovina uči, da je človeštvo izjemno nadarjeno za takšno samouničevalno početje. Ali niso ravno narodi, ki sami sebe radi razglašajo za najkulturnejše, najbolj civilizirane in hkrati pogosto tudi za najbolj pravoverne, se pravi skladne s krščanskim naukom ljubezni, torej Španci, Angleži, Francozi, Portugalci, Nemci, Italijani in naposled Američani, tako rekoč

iztrebili ene od človeških ras, borni preostanek pripadnikov te rase pa iztrebljajo še danes oziroma so ga prisilili v položaj nekakšnega turističnega in folklornega eksponata. Kaj je pravzaprav še bolj nečloveškega, kot je ravnanje najbolj civiliziranih narodov zahodnega sveta z Indijanci, nemalokrat ravno v imenu prave vere, napredka in celo svobode? Iste vrednote niso predstavljale nikakršne ovire za to, da je ravno v ZDA še pred malo več kot sto leti precejšnji del gospodarstva temeljil na suženjstvu. Medtem ko so si evropske velike nacije delile Afriko in velik del Azije, ne da bi sploh resno pomislile, kaj to pomeni za ljudstva, katerih domovine so si prilaščale. In to se je dogajalo tako rekoč včeraj; v zadnjih štiristo, petsto letih; največ pa so jih pobili v zadnjih dvesto letih. Zahodna civilizacija in njeno bogastvo temeljita na terorju, v krvi, v suženjstvu in plenu, ki so ga odvzeli Indijancem, afriškim črncem in Azijcem! In od vsega tega, kot rečeno, sploh še ni tako dolgo. To je bilo vsega tri, štiri, pet generacij pred nami. Zadnje kolonije so se osamosvajale pred dobrimi tridesetimi leti. Odnos Zahoda do Vzhoda pa tudi danes še ni bistveno drugačen. Do neke mere so se spremenile samo metode udejanjanja takšnega pogleda na svet; bistvo pa je ostalo isto. In v ta rog trobijo danes, kot je bilo že povedano, tudi nekateri slovenski politični veljaki, ki povsem resno govorijo o delitvi sveta na domnevno demokratično elito in ostale države, ki jih je pač potrebno imeti pod nadzorom, pri čemer si Slovenija po njihovih besedah mora zagotoviti položaj v Natu, četudi jo bo to kar precej stalo in jo navsezadnje tudi hočeš nočeš zavezoval k sodelovanju pri kazenskih ekspedicijah.

Vse to seveda temelji na posebnem samorazumevanju Zahoda in na iz tega samorazumevanja izhajajočem kompleksu večvrednosti, kot je nedavno zapisal tudi nekdanji češki disident, pisatelj in danes predsednik Češke republike Vaclav Havel, čigar razmišljanje je bilo povzeto v dnevniku Delo (3. oktober 2001), lahko pa bi rekli že kar nadutosti. Kot pravi Havel, je Zahod potrebno razumeti po eni strani kot zemljepisni pojem (Evropa in obe Ameriki), po drugi strani pa kot posebno civilizacijsko in kulturno, po večini belsko skupnost, ki temelji na istih verskih izhodiščih (krščanstvo). Sam bi kot enakovredna izhodišča dodal še starogrške in renesančne ter prosvetljske filozofske ter rimske pravne osnove. Tako utemeljenemu Zahodu nedvomno moramo pripisati zasluge za izjemni razvoj človeštva na civilizacijski ravni (odkritja in

izumi, razvoj tehnologije, razvoj politične demokracije ipd.), po drugi strani pa ne smemo spregledati nasilnosti zahodne civilizacije, vključno z nebrzdano gospodarsko in ideološko ekspanzijo, ki temelji na predpostavki o človeku kot absolutnem gospodarju sveta, torej gospodarju žive in nežive narave. Prav ta nadutost oziroma brezobzirnost nas je pripeljala do praga uničenja življenja na zemlji (onesnaževanje okolja, ki že povzroča izumiranje posameznih vrst živih bitij). Zahodna civilizacija in kultura sta s svojo nasilnostjo in vsiljivostjo, kot opozarja tudi Havel, razvrednotili, zmaličili ali celo v dobršni meri uničili kulture in civilizacije, od katerih so vsaj nekatere temeljile na povsem drugačnih predpostavkah in si prizadevale za sožitje s preostalo živo in neživo naravo in ne na volji do moči in gospostva nad njima in nad drugimi kulturami. Temeljna težnja zahodne civilizacije in posledično politike zahodnih držav in nacij je namreč od začetka gospostvo (oblast) nad drugimi oziroma nad svetom v celoti. Zahod nedvomno je razvil izjemno pozitivna načela, kot so vladavina prava, spoštovanje človekovih pravic, demokracija in gospodarska svoboda, poudarja Havel, vendar je celo ta načela nemalokrat zlorabil, saj je drugim vsiljeval in še vedno vsiljuje svoje razumevanje človekovih pravic, demokracije ali pravnih vrednot in celo svoje verske norme in vrednote ne glede na tradicije in razumevanje sveta teh drugih. Prav zato spopad med Vzhodom in Zahodom oziroma v veliki meri spopad med belci in drugimi rasami ali spopad med pretežno krščanskimi nacijami in pripadniki drugih velikih verstev nikakor ni samo političen, temveč je *veliko daljnosežnejši in ga bo prav zato veliko težje preseči* ter vzpostaviti novo zaupanje, sožitje in sodelovanje. Brez medsebojnega zaupanja in sodelovanja pa najbrž temu svetu grozi totalna vojna in samouničenje.

To, da so v tem konfliktu postale na zahodni strani najbolj izpostavljene in zato tudi najbolj napadane ravno ZDA, je povsem razumljivo, le da žal še vedno ne želijo videti razlogov za to. ZDA so tudi zaradi svoje posebne zgodovine po eni strani najbolj izpostavljeni reprezentant in nosilec zahodne civilizacije in politike, saj tako rekoč niso obremenjene z zgodovino in klasično kulturo, ki Evropi vendarle zagotavlja nekoliko širši pogled, ki ni zožen zgolj na civilizacijski (tehnoški, ekonomistični in politično pragmatični ter vojaški) pogled na svet. Poleg tega je politika ZDA veliko bolj kot kjer koli drugje izgubila svojo vsaj do neke mere humanistično

osnovno in ostaja zreducirana izključno na materialni interes na eni in čisto (gospodarsko in vojaško) moč na drugi strani. Ta politika je vse bolj samo še instrument kapitala in nosilk kapitala, raznih multinacionalk in tudi zato ji je v veliki meri že uspelo celo fenomen kulture zožiti na nekaj potrošniških in ekonomističnih arhetipov (marketing kot normativ človekovih potreb, uspeh na delovnem mestu kot merilo človekove uspešnosti, kokakola in hamburger kot merilo ugodja, industrija zabave kot kultura v ožjem pomenu besede itd.). Amerika je vsiljevanje svojega do skrajnosti preprostega in kapitalu podložnega modela življenja, kulture in civilizacije prignala onkraj meja razumnega, in preprosto ni več druge možnosti, kot da je naletela na odpor. Ta odpor pa nikakor ni le političen, temveč je veliko globlji in temeljitejši. Gre za odpor proti indoktrinaciji in vsiljevanju lastnih vrednostnih vzorcev, ki so povrhu vsega veliko bolj plehki in kratkotrajni, kot so vrednostni sistemi in prepričanja, s katerimi skušajo kar po hitrem postopku pomesti. In ta odpor je vsaj kot nelagodje že čutiti tudi v Evropi, na kar opozarja v omenjenem spisu tudi Vaclav Havel. Seveda se Evropa na ameriški pritisk ne odziva tako odločno in nestrpno, kot se odzivajo druge kulture in nacije drugih ras. Že zato, ker navsezadnje med Evropo in Ameriko ni tolikšne razlike, saj se je različica ameriške kulture in civilizacije navsezadnje le razvila iz evropske kot njen najhitrejši, najradikalnejši in najbolj ekspanzivni del. Poleg tega Evropa še vedno čuti, da mora biti zlasti ZDA hvaležna za pomoč med drugo svetovno vojno in za pomoč v času groženj s komunistično ekspanzijo iz Sovjetske zveze. Zato je nelagodje, o katerem govori Havel, pravzaprav še vedno bolj nekaj izjemnega kot prevladujočega, še posebej zato, ker sta privid vsesplošne uspešnosti ZDA in še posebej iluzija, da v Ameriki posameznik še vedno lahko uspe tako rekoč čez noč, če je le dovolj domiseln, tekmovalen in drzen, še preveč učinkovita, da bi trezen in kritičen premislek o ameriški in tudi evropski politiki, ki je pod vplivom ameriške, res lahko prevladal.

Nasprotno, zdi se, da je "krvavi torek" v New Yorku in Washingtonu povzročil še dodatno stopnjevanje nasilnosti in vsiljevanja zahodnih norm drugim delom sveta. Zahod se je, kot kaže, odločil vsiliti svoj model življenja in svoje poglede na svet z orožjem in za to izkoristiti tudi nesoglasja v svetu, ki si ga želi dokončno podrediti (s podporo domnevno zahodno usmerjenim silam opozicije v posameznih "malopridnih" državah).

Seveda bi bilo kratkovidno, če ne bi opazili, da gre pri tem tudi za povsem objektivne materialne interese, predvsem za nadzor nad naftnimi polji (ne kaže, denimo, spregledati govorice o odkritju velikih zalog nafte v Kazahstanu), nad viri pitne vode, nad kmetijskimi območji, ki zaradi zaostalosti še niso pretirano onesnažena. Predvsem pa najbrž ne smemo spregledati težnje Zahoda, da dobi nadzor in po možnosti zaustavi še vedno neobrzdano rast prebivalstva v posameznih vzhodnih državah, po drugi strani pa tudi težnje, da zajezi razraščanje duhovnih gibanj in raznih sekt, ki se navdihujejo na Vzhodu, in še posebej ekspanzijo islama, ki je verjetno v dokajšnji meri izzvana z ekspanzijo krščanstva, zlasti katolištva, usmerjeno tudi proti Vzhodu.

Ob vsem tem je pomembno zlasti to, da Zahod z ZDA na čelu očitno ne dvomi v svojo moč in iz moči izhajajočo "pravico" do urejanja sveta po lastni meri. Besede predsednika Busha, in nikakor ne samo njegove, temveč tudi besede številnih drugih zahodnih voditeljev, pričajo o tej visoki stopnji samozavesti. Gre za prepričanje, da je ravno Zahod tako rekoč poklican, da vlada vsemu svetu, da vsem drugim delom sveta in vsem drugim ljudstvom, kulturam in religijam vsili svoje vrednote in svoje vzorce vedenja in mišljenja. Ta neskončna prevzetnost, s katero se zahodni človek postavlja v položaj absolutnega gospodarja, pa se kaj lahko izkaže kot tragična zmota, katere nujna posledica je katastrofa. To se lahko zgodi ne le zato, ker je človeka pač mogoče uničiti, nikoli pa dokončno poraziti, kot je zapisal William Shakespeare. Zahod najbrž lahko dokončno zmaga nad Vzhodom oziroma vsemi drugimi samo tako, da jih uniči, kar pa bi najbrž pomenilo popolni nesmisel, saj bo tako izničil tudi svojo težnjo po pokoritvi sveta oziroma težnjo, da ves ostali svet spremeni v pokorno množico potrošnikov in poceni delavcev, ki bodo služili zahodnemu kapitalu. Tragična zmota Zahoda je potemtakem ravno težnja po podreditvi ostalega sveta Zahodu oziroma mnenje, da je to sploh mogoče.

Namesto te zmote ponuja Vaclav Havel misel, da se je čas gospostva belcev, Evropejcev in Američanov ali kristjanov dokončno iztekel in da se začneja novo obdobje drugačnega svetovnega reda, utemeljenega na miru in partnerstvu, torej na sodelovanju in spoštovanju drugih in drugačnih. Bomo videli, ali bo potrebno pred tem preživeti še eno katastrofo.